

„ЗАСТАВА“ излази трипут
у недељи, средом, петком
и недељом

Цена је на годину 14. фор
на по год. 7. фор. на чет-
врт године 3. фор 50 нов.
а. вр. за Аустрију, а за Ср-
бију на годишњу 140 гроша
на по год. 70, а на четврт
године 35 гроша

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по ко-
личини врта, које из гар-
монта заузимају, и за сваку
врсту плаћа се за први пут
5, за сваки даљи пут 4 и
осим тога за жиг увек по
30. и. Дописи се шаљу у
редовитно у предшта и ин-
серати администрацији „ЗА-
СТАВА“ у Нови Сад, у кући
број 858. код златног јед-
нобога.

Број 31.

У Новоме Саду, у среду 12. марта 1869.

Год. IV.

У Новом Саду 10. марта.

Спољна политика не даје никакве знаке жи-
вота од себе; око мале Белгије, Француска и
Пруска играју се дипломатског „шаха“, а у
Шпанији спрема се истина криза, но још није
букнула.

Међутим у аустријској монархији млоге се
знаци, кои на нов преображај указују. У Гали-
цији, Пољаци су на путу, да ступе на поље
пасивне опозиције, као и Ческа. Сам Земјал-
ковски већ увиђа, да Пољацима у бечком
„рајхсрату“ помоћи нема. Резолуција, у којој
је галички сабор већу аутономију за земљу
искао, неће ове сесије пред „рајхсрат“ доћи,
и види се, да је та резолуција лошта „спрдице“
међу рајхсратом и министарством. Сад су По-
љаци пропали и са својим предлогом у рајхс-
рату, да се у војсци „земаљске обране“ упо-
требује команда на земаљском језику. Оба
галичка листа „Давовски Дневник“ и „Народ-
на Газета“ слажу се у том, да се садањи пра-
вац пољски депутираца продужити не може,
и из Галиције сви гласови вичу, да се депу-
тирци из Беча кући врате.

Значајно је, што је Бајет Скенеу у рајхс-
рату по свом доласку из Загреба одговорио.
Скене је пребацио влади, како Угарска јача,
а Аустрија слаби, и како Андриши уме на-
роде у Угарској савладати, а аустријска влада
своје народе не. Бајет је одговорио: да Срби,
Словаци и Романи нису то, што Чеси и По-
љаци, и како Хрватска значи, што Ческа и
Галиција, но како је погодба с Хрватском у-
спела зато, што није једна страна све искала,
а друга све ускратила. Дакле је Бајет однео
утицај задовољства у Хрватској. На част му
га. Ко су пак Срби и Романи, то да богме
Бајет још није познати могао. Бити ће и томе
време. Међутим не треба они да показују:
ко су, но у случају какве опасности: ко
нису, па ће доста бити. Што се пак саме
Хрватске тиче, ту ваља са овим речима Бај-
ета сложити речи Рауха, које је он поводом
уређења домаће аутономије и владе исказао. Он
жели исправку у предлогу, који је одбор под-
нео, и мотивује то тиме, што је та модифи-
кација, то преиспачење нужно и с погледом
на успех поравнања са Ческом и Пољском.
То ће другим речима рећи: Беч би се са Че-
ском и Галицијом лакше погодио, да се ови
неугледају на Хрватску, па пошто Немци Че-
сима и Пољацима неће да даду толико, колико
је Хрватска погодбом добила, то треба да Хр-
ватска за љубав Чеха и Пољака, или боље
рећи Немаца још окрвни и онако сув. ше окрв-
њену аутономију своју. Ту се опет опоминемо
на ону реч, коју смо у време преговора о по-
равнању из уста Раухови чули; на питање:
зашто не иште подучно самосталну и одго-
ворну владу за земаљска дела одговори: Немци
праве пречке због Чеха и Пољака.

По предлогу саборског одбора ваљало би
да краљевска решења на предлоге и пред-
ставке, кои се аутономног делокруга земље и
владе тичу, бан противуподписује, кои је и
јер је зем. сабору одговоран; бан пак хоће,
да се исти предлози и представке решавају по
предлогу бана, али уз премаподпис хрв.
министра у Пешти. Тако бан не би био зем. са-
бору одговоран, јер није премаподписао, а хрв.
министар не, јер не одговара сабору у Загребу,
него оном у Пешти, па кад бан предлаже,
нема сабор јемства, да не би могао саборска
закључења и изменити. Тако су ваљда Немци
што ради угудити Ческој и Галицији, па зато
да се Хрватској угудати и оно право, које је
по назови-погодби добила. —

Г. Ф. Христић дакле није у име кнеза
србског у Црну Гору отишао на крштење,
него да буде при свечаности крштења кнежево
кћери, коју ће Долгоруки у име руског цара
крстити. Нека се и тим путем поравна пут
словн међу Србијом и Црном Гором, па ма и
без породичне параде.

„Народни Лист“ јавља, да је цар руски
поклоник кнезу Црне Горе мач србског краља
Уроша (кога? У.) коју је цар у своје младо
доба као царевн у рату противу Черкеза
носио, да кнез њиме замене сабљу од надише
добивену.

Избор посланика у Ст. Бечеју.

У прошлом броју јавили смо резултат из-
бора у Ст. Бечеју, по ком је кандидат мађ.

странке са већином од 352. гласа надмашно
кандидата србске народне странке, добивши
1667. противу 1315. гласова. Ми ћемо сад
обширније да опишемо тежај ствари, не зато
што се нас лично тиче, него зато, што овај
случај износи поступак Мађара при изборима
у опште, а особито према другим „народно-
стима“ на видик, тако, да нам се заиста није
чудити, како се у сиротој и потиштеној Сло-
вачкој може догодити, да Словаци са својим
народним кандидатима немогу да продру, кад
се у нас тако што у срезу бачког дистрикта
догодити може.

Мађарска влада обратила је особиту пажњу
своју на овај срез. Овде јој је троструки за-
датак био; први, произвести свога кандидата,
други задобити мађарској странки већину над
србском, трећи свакако пређашњег посланика
овог среза из кандидатуре изтиснути. Према
томе је план удешен био. Пре свега се наста-
рало, да у овом срезу у пописној комисији не
буде ни један Србин, да не би пописе кон-
тролисати могао; и тако је у комисију истина
изабран био г. Чокић, али за кога се могло
знати и знало, да због старости и здравља свога
неће се тога посла у ово доба године примити
моћи, а њему за првог заменика буде постављен
Мађар, и тако су у пописној комисији била
два Мађара и један Јевреј, банкротовани О-
блат. Ови су пописивали, како су хтели, и
како је рачун са собом доносио, да већина
мађарска изпадне. Прво и прво преокренули
су ред пописа. Био је рок за Темерин зака-
зан, но пошто је у том року ваљар у Темер-
рину био, то темерински рок преместе изне-
надно у Турiju. Ако се није због ваљара рок
у опште одложити могао, то је прече било, у
Темерину пописивати, где би људи баш ваљара
ради код куће били, него на другом месту,
које би и ваљар, или попис пренебрећи мо-
рало. Турijнци телеграфисахе у Сомбор, и би
одобрено, да се рок одложи, али комисији за
то не беше ни брига, и тако се догодило, да
су се у Турiju 200. бирача уписало, где се
још више уписати могло. Друго средство, Србе
ократити било је ово: док је у Турiju и у
србском крају Ст. Томаша пописивано, узело
се за мерило бирачке способности посед куће
и 6. ланаца земље, и то је тако строго др-
жано, да у Турiju нису Србина примили, кои
је имао 6. лацаца, но без куће. Кад је пола
посла у С. Томашу готово било, постави се
за мерило посед 4. ланаца земље, како би ст-
томашки Мађари олакше прошли. У Петровом
селу, где је у Србаља већи, у Мађара мањи
посед, узимала се и по три ланца за мерило.
Но туд је и којекако ишло, јер су Срби кон-
тролисати могли, да се неупишћу бар они, кои
ништа немају.

У Темерину и Јарку пак, где ниједног Ср-
бина нема, а и у комисији није га било, по-
писано је и „кусом и русом“. Ту се није ни на
посед, ни на другу способност гледало. Код
мајстора није тражено, да ли има по једног
помоћника, шта више они, кои куће набијају,
и кровове подбијају, узети су за мајсторе; на-
последку и укућани, (желјери) пописивали су
за бираче, јер се узело, да на дан 1. фор. над-
нице заслуже, дакле више од 100. ф. на го-
дину. И тако је у Темерину, кои у пола мање
нумера од С. Томаша има, а земље ни тре-
ћину толико, пописано 630. бирача, док је у
С. Томашу 516. србски, 150. мађ. бирача по-
писано. У Јарку је пописано 180. бирача, да-
кле скоро колико у Турiju, а колико је мањи
Јарак од Турije и поседом и бројем душа!
У Петровом селу беше 140. Србина, а око
350. Мађара пописано, а зна се, да Срби
онде више од пола поседа имају, ако и јесу
са душама на трећини. На последку у Темер-
рину пописивали су и неодељене синове, ако
је на сваког опредељен број ланаца земље до-
шао, а у С. Томашу нису, ма да је отац са
синовима стотинама ланаца земље имао. Но све
то није доста било. Сад долази нешто, што је
права „превара“.

Рок за попис изтекао је 7. марта п. р.
Према су у то време Мађари са Немцима
на горњи начин пописани у већини, и то не,
као што пре јависмо, од стотине, него око
250. бирача били, ипак им се није то свидело.
Побојаше се, да наши сви пописани не дођу,
а њиови у толике изостају, да Срби на бира-
лишту претегну. Шта учинише? Неки Соно-
мар зађе по Петровом селу, Бечеју, и Фелд-

варцу, и попише сам приватно Петровом селу
неки 86. нови бирача, неки 100. у Ст. Бечеју,
и 36. бирача у Фелдварцу.

У првом и последњем месту даде он те
пописе, да ји по два обштинска старешине по-
тврде, као за доказ њине бирачке способно-
сти, и то свуда по један Србин, кои нераз-
бирајући се у чему је ствар, безазлено то
учинише као што су и сведочбу о том издали.
У Ст. Бечеју не изнаде му то за руком, ту
Србин кнез кад му листу поднесу, на први
поглед примети, да је међу пописанима један
кои је умро, други, кои нигде ништа нема, и
рече, да он неможе одма подписати, да су
пописани способни за бираче, но да му се до
сутра на промишљење остави. Сономар му
рече, да може превући оне, на које примедбу
има, а чекати се неможе, јер сутра рано мора
се то у Сомбор однести, кнез нехтеде подпи-
сати, и тако та новоподписана стотина изос-
таде, и оне друге две листе Петровоселску
и Фелдварску Сономар однесе 8. марта п. р.
у Сомбор, преда ји рекламационом одбору, кои
обе уважи, шта више, као што смо извештени,
Петровоселска листа није ни прочитана, него
је ђутуре уважена. Закон истина каже, да се
у течају пописног рока може сваки, кои се у
свом месту уписао није, на другом месту код
пописне комисије уписати — али овде се нису
сами бирачи пријавили комисији, него је ли-
ста и то после рока приватно зготовљена и
опет рекламација исте без доказа уважи! Но и-
то није било доста. Пописна комисија одбацила је у
Старом Бечеју 49 пријава, и премда дотични
није сами себе рекламисали, комисија ји је
сама рекламисала, да би још већу већину
осигурала, и од ти је рекламациони одбор
31 примио. Даље: по закону треба да рекла-
мацијона комисија пописе на више дана на
јавни преглед изстави; овде пак није то учи-
њено; 9. марта у вече комисија пописна у
Сомбор стиже, а 10. марта већ је сав рекла-
мацијони поса обављен, и тако за противуре-
кламацију ни времена ни прилике било није.
И тако тим начином, и иза леђа Србаља учи-
њено је да је противна странка себи прете-
жну већину осигурала.

Срби су протестовали противу ти незако-
ниту уметања, али заман.

Дође дан избора.
Улазак С. Томашана у Ст. Бечеју био је
импозантан, величанствен; на 102 коли уђоше,
напред коњаник Коста Манојловић чувени ја-
хач, са заставом под којом су Ст. Томашани
год. 1848. војевали; за њим друге заставе,
међу којима и једна новосадска свиљена. Кад се
узпородише Темеринци и Ст. Томашани, имало
се шта и видити: на једној страни кржљави
људи, и дерлад, на другој на Ст. Томашкој
страни само избор људи, од кои многи и многи
седином украшени.

Поче се гласање. Најпре Темерин, па онда
Јарак, како Темеринце Срби непознаваше мо-
гло је један за историју гласати, као што је
збиља и примечавано, и где где похватано.
Кад видеше Ст. Томашани, ко из Темерина
гласа, многи коима ни 20. лета нема, многи,
кои су мало пре код њи свиње чували или
плуг терали — запламтише од гњева, што
ће на „превари“ да изгубе уставни меџдан.
Беше ту неколико стараца и газда Ст. То-
машки кои се неунишавше, јер ји је неко за-
плашио био а у друштву дођоше — па кад
видеше ко и колико Темеринци подлазише,
љут се кајаше и што во реч да се изкидају.
Кад Темеринци и Јарчани свршише, беше 643
њивова гласа. Пред вече Ст. Томашани почеше,
за њима Турijнци и свршише око 10 сати
ноћу. Паде 690 србски гласова; но Мађари
у то доба са контингентом Ст. Томашки Ма-
ђара пребацише у 82 гласа. Како су Срби и
Мађари у Бечеју и Фелдварцу на поље, шта
више први у неколико гласова претежњи, то
је све зависило од Петровосела и ако је ту
Мађара по доста изостало, а од Србаља све по-
долазило, могло се још победи надати, и Срби
су тим више још имали наде, што нису знали
колико ји је уписано и дописано, и колико ји
је дошло; међутим и противна страна морала
је имати страха, јер је у Петровоселу у Фелд-
варцу и Јарак по помоћ послала, тако да су
изостали петровоселски мађари у ноћ стигли,
и сутра око подне стиже 40 Јарчана, и де-
сетак Петровоселаца Мађара кои још за вре-
мена дођоше.

По како је по поноћи петровоселско гла-
сање свршено било и видело се, да Петрово-
селски Мађара 200 више него Србаља гласаше,
видило се да је победа на противној страни,
која победа са доласком новог „транспорта“
нарасте до 352 гласа.

Од пописани Србаља не дођоше на бира-
лиште: из Ст. Томаша 24, из Турije 20, из
Петровосела 31, из Фелдварца 19, из Бечеја
17, кои су делом болести, делом непривитеним
послом препречени били. Од Мађара и Не-
маца сарамерно је много више изостало, али
је претега у попису била много већа.

Тако и тим начином надвладаше Мађари,
Немци, са Јеврејима Србе. Од Србаља чет-
ворица гласаше на Латиновића: Аркадија
Цавер — Николић из Ст. Томаша, кои је и
год. 1865. једини на г. Стратимировића гла-
сао, вел. судач г. Васа Поповић и брат му
Арса, и — адв. Радовановић у Ст. Бечеју,
кад овај глас на Латиновића даде, Мађари
громко повикаше „Ејен, ејен!“ настаде мала
тишина — и Срби се одазваше са громким
подсмешљивим „Живио, живио.“ Он сав до
ушпију подрвени, поседе мало, па оде као
опарен.

На србску страну гласаше два Немца,
један у Турiji, један из Ст. Томаша, и два
Јевреја из Фелдварца и тако се обе стране
квитовале: два Србина за два Немца, и двојцу
за Јевреје.

Мађари су овом приликом показали, да су
кадри и начела, и слободу, и правду, и образ
под ноге бацити, кад се о том ради, да Србе,
нарочито оне, кои неће да су православни Ма-
ђари, надвладају. Из почетка је у њи било три
кандидата, Деаковач Мађар Имре, влад. Киш, и
левичар Латиновић Винце. Киш, кои је неки ви-
ши чиновник у министарству финансије, дошао
је токорсе ради поравнања крунског ерара
са дистриктом, и надао се, да ће тим путем
Србе за се придобити, у ком би случају по-
беду одржао; но ту се преварио; Срби ди-
стрикћани не продају своје народне уверење.
Латиновић је кандидат по нужди, кад т. ј.
влада и жупанија у Сомбору виде, да и сами
Мађари нису за Деаковску, или владину страну,
него на опозицији, у чему ји је особито капе-
лан Турски у Темерину утврдио, то ставише за
кандидата Латиновића, кои није био, нији
ће дуго остати левичар, но кои је сад јапунце
по ветру окренуо, и тако он, шогор Турског
посаде кандидат; нужда натера влад. странку да
јој се Турски освети за поступак према њему
при избору католи. пароха у Сомбору. Цен-
трални клуб левиче у Сомбору сазнавши, да
је Милетић кандидат народне странке, одма
закључи, да се између деснице и левиче у том
срезу фузија учини, како је која страна у ве-
ћини, и два дана пре избора учини у Ст. Бе-
чеју се фузија, и одступнише владини канди-
дати. Онда ће у једној јавној прилици рећи
један десничар Мађар Србину: „most ејен
Miletics“ сад нек живи Милетић! на што му
овај примети: „Скучо вас је стало — мету-
ли сте уверење и образ под ноге, саранилисте
код вас Деака; само тако, па ћете далеко доћи.“

Срби су пали на биралишту али „сви за-
једно, и славно“. Оваки пад носи у себи јам-
ство будуће победе. Двоје нам је шкодило:
лаж и превара, и то и приватна и званична
са противне стране, која је тим пре успела,
што је Србима свака контрола одузета била;
превелико поуздање Србаља у своју претегу,
с друге стране. Срби су мислили: кад године
1865, пописна комисија, која је већином ма-
ђарска била, није могла изтерати више него
596. мађ. и нем. гласова, и кад су онда Срби
са 835. гласова победили противу ти 596. то
ће 1300—1400. србски гласова довољане бити,
јер по коме законитом попису Мађари, Немци
са Јеврејима немогу тај број домаћити. Али
је већ избор комисије показао, на што се
иде, да се ма на кои начин хоће већина да
изтера; и да су Срби још коју стотину упи-
сали, безконтролна комисија и рекламација још
би коју стотину више Мађара пропустила; ако
ји не би у овом срезу нашла, подметнути би
били с други страна. Свештеници католички
јако се заузели били. Онај из Тополе послао је
16. кола за подвоз; онај из Ст. Томаша најмио
опет толико; и то и други трошак ишао је из дру-
гог чепа. Ту су управителски коморски добара
Малчек и Мајтвић облетали. Ту је владин
Киш био; ту је Мајерчи по Јарку ходао. Тро-

...се немиле; дневнице су плаћане; Јарчин су одседали, и све туне имале, код Мишураја у Ст. Бечеју, који је члан полицијске комисије био — може се дакле и из тога мишлети, како је полицијско, кад је главни кортеж пописивао. Шта нису чинили при попису, који је ништа не стаје, кад су трошили на довоз и издржање бирача. Мишурај није човек, који би могао или хтео то из своје касе чинити.

Имамо још и то обележити, да је један Србин, иначе православно левицарски Мађар, у Сомбору, узвикнуо, кад су листе са новима неуредним пописима дошле, повикавши: „победа је наша, имамо 250. новонаписаних“ (дакле је и више било, него што су Срби сазнали.) Срби ће протест свој на уг. сабор у законито време предати.

Сада смо се пак научили, како се у будуће према Мађарима владати имамо.

Мађари таким поступком терају нас са поља законитости и уставности; ни саму „индивидуалну слободу и индивидуално уставно грађанско право“ у нас не уважавају, него где смо ми у очевидној већини, ту путем комитетства, силе, октројке, или путем лажи, обмане, преваре, ногу нам подмећу, и себи већину изтеснавају. Ко ће пак у губитку бити, ако Мађари друге народности своим насилним или варљивим делима и поступцима увере, да законитим, уставним путем немогу ни подла терена задобити, то остављамо њима самима на размисање, а ми се уздамо у свест србског народа, која све већма јача, у правду, у „вреду и наше народно право“. Хвала Србима бирачима, у Ст. Бечејском срезу! Они учинише своје. Они са своје стране потврдише своју белегу, показаше, да су истог мишљења, уверења, и поверења, као и пре три године дана — да су и на политично-уставном пољу исто тако, као и на бојном, једна неразделива фаланга. На превари беше Срби на Србобрану пре 20. година око ово доба године бојно, а сад политично побеђени — али победа на превари није никад корисна била, па и сад бити неће.

Шта нам је нужно?

Савремено човечество руководе у свом животу две идеје: идеја „о праву човека“ и идеја „о праву народа“ о народности, независном политичном бићу народности. Извор савремена питања народности, као покретач политична живота почиње са слободомним начелима 18. века која су начела отворила пут новим појмовима, већ тим самим што су уништила стара начела, која никако нису човечтву корисна била. Србија и Грчка били су први, који су подигли знамење народности, са овима долази 1848. година у Аустрији, талијанска војна и шлезвиг-холштајнско питање. Народности, које су подчињене отимаду се да се ослободе, да самосталне буду, а народности које су на делове поцепане теже да склопе политичну целину. Србија и Германија, и друге теже за уједињењем политичним и душевним. Италија је до тог уједињења већем дошла; Германија приближава му се, а међу Србима ускренула је идеја, која иде за тим да збрише сваки ситничарски предели провинцијални патријотизам и исторично право, које ником од користи није, него је само

Подлистак „Заставе“.

Шести март у Срб. Бечеју.

Освануо је дан.

Већ око пет часова беше изгурена застава на балкон наше читаонице а на њој би бљешташе сребрним словима написано „Живео др. Светозар Милетић.“

Народ се поче све већма скупљати — те са највећим одушевљењем чекају одсудни час у ком ће се почети гласање за браће посланика на идући земаљски сабор, те се збираху под заставу као врли синови око своје миле мајке. Ту не беше ни једнога видети а да га већ по самом облику не познаш радашта је амо дошао, сваки то похита са срцем пуним најсветијег одушевљења, да помогне роду свом у овоме одсудном часу.

Хој како је то лепо, — како ли је узвишено то осећање што ми данас Србина дичи! —

Пред читаоницом свираше нам наша багда србске јуначке песме. А већ око осам часова затрубише нам из даље још весели усклици и наскоро затим дојезди дичан коњаник са заставом у руци који је водио за собом множинку кола одушевљених Срба, а испод наше заставе ваори се силовити глас скупљена народа који се далеко разлетао „живели сентомашани.“ Ти врли синови дојездише као та крили, те они беху приликом месту камо их је позвала света љубав — вера и народност!

За њима долазише и остала друга браћа, сви окићени народним заставама. Па како би која чета пристигнула одмах би заставе своје изгурела на балкон ил на прозоре наше читаонице, те тако ова беше дивно окићена да би и најгоре Србина побудити морало, гледајући то свето знамење наше народности. Ил зар би

сметало народном прогресу. Хрвати већ почину свахати, да су они тако исто Срби као они у Банату и у Црној Гори. Важност религије губи се пред успехом цивилизације, и место њено заузима опште мишљење, народност и слобода. У самој ствари у чему се и разликује Србин од Хрвата, а Хрват од Бошњака? Осим вере ни у чем. Ако и има разлике неке међу србским и хрватским нарјечем, има је и међу србским и босанским. Све једно је дакле или се звали Срби Хрватима ил Хрвати Србима — ил да једним и другим буде право нех остане Србо-Хрвати ил Хрвато-Срби само нех се некаже, да то није један народ. Провинцијализам има свуда, но на то се нико паметан и неосврће. Доста је само узети на ум, како има различности у немачком говору, у Аустрији, Прусији, Лајпцигу и Лифландији и нико некаже да аустријски шваба и лифландски „немота“ нису Немци. Што се тиче религије ето Мађара и Немаца, код који у државним питањима нема ни спомена о религији. Моје је дакле крајње мишљење да Срби и Хрвати треба да узму једна писмена, да сједине своју литературу, те да се заједно спремају на пут цивилизације и прогреса.

С тим појмом о народности у свези је појам о племену, који се састоји у самосталном развоју народна духа, појам о братству међу сродним племенима и појам о слободи.

По том дакле задаћа свију Славена на балканском полутоку треба да стои прво: у народном јединству, друго: у племенској солидарности; треће: у начелу слободе. Једно без другог немислимо, ако смо безпристрасни и ако нећемо да се обманујемо.

Солидарност с Бугари треба да буде основа сродствених начела у име братства и слободе. Бугари треба да имају свој народни развој, своју унутарњу самоуправу, која одговара народним обичајима и његовој нарави, стога што Бугарска има своју историју, (не политичну него народну). Многи држе, да би међу Србима и Бугарима могло бити још тежје свезе, т. ј. да Бугари приме српски језик и буду један народ, но то је по мом мишљењу још немогуће; јер би тим повредили слободу нације, и слободу човека.

Смешана народност може тежити, да сједини две ил три народности сродних племена, које имају засебни исторични живот, но то би било насиље. Покушаји, који иду да оснују таку народност појављују се од чести у нацији, која је сама за себе слаба, и гледа да се увелича, од чести у господарству, које хоће да извршије силом народна покрета државну политику, а од чести се појављују код оних људи који оће да деспотују и треба им да имају у својим рукама јачо оружје против слободе човечије. Такова солидарност врло мало значи. Утврђујући тесно јединство међу два таквим народностима, ми одбацујемо на чему се оснива свака народност одбацујемо историју. На место тога користли ради, треба све да се оснива на слободи народности и на слободи човека. Сваком је познато, да у Русији има три славенске народности: руска у крајској (мало-руска) и пољска, које петербуршко правителство, поповштина и присноблажени славенофили свакојако гледа, да сједине и саставе у један народ; но досад ми невидимо никаква резултата.

се могло наћи Србина ком се душа неби одавала таком узвишеном позиву! —

Око 9. часова поче се гласање. Сила беше Мађара, ал доста и Срба беше, па ипак их мало беше, јер већ око подне почесмо сваки тренутком све већма наду губити.

Код толико труда мукe и крхања, код толико жртвовања зар да не одржи Србин победу? — али како ће, кад сваки добро зна како је попис тих гласова текао. О томе ми није нужде говорити, доста је то што они имадоше сва средства у рукама, а ми никаква, само то морам казати што они имаше у Петровом Селу и Фелдварцу преко две стотине које рекламираше а местна поглаварства о том ништа незнадоше. Против овога тужба је одправљена, али да ли ће нам шта добра доћи, томе се и незнамо.

Па зар није то превара?

Они забранише да није слободно кортежовати, а сами то чинише на најподлији начин! — Ето са тим ћеду нас победити. Њима беше слободно све и сва чинити, само да њиов број па ма и непоштеним начином већи буде — а нама ништа! — Па је ли то право, је ли поштено послужити се тиме? И зашта, као што доцније увидесмо, да нас Мађари победеше али на који начин? — Само су нас преваром могли победити, јер ми Срби бејасмо сви у слогу неузимајући њи четворицу у рачун што одпаше невернички од своје народности! — а оно друго беше чисто као златно. —

Али како што се већ одавно зна, у сваком житу и кукоља бити мора, па зато не треба ни мало жалити, што се ти кукољи из нашег народа овом приликом изстребљени, јер од данас нећемо их ни бројати да спадају у дружину нашег народа, они су вољно невер-

Кад би Великоруси били слободан и прогресиван народ, као што су Бугари у Америци, то би могло бити, да се сједине те три народности, но они су радили пожељем, секиром и крстом, и с тога су наишли на силну опозицију, и жељено сјединење, излази на то, да се дижу буне, и да ће се напоследку све три народности разделити. Силом ништа! При том народност независна од воље поједини лица, да бира човек народност, то је немогуће; што сам се родио, то остајем, ма се колко тога одрицао.

Има и таки људи, и то их много има, особито у Београду и међу Бугарима, који или из народног патријотизма или из глупости желе и политично и духовно оделење Бугара од Срба, Срба од Хрвата и т. д.

Но такви људи незнаду шта је то правителство и шта је то слобода; они мешају национализам са слободом и патријотизмом. Код њи је слобода то, да имају своје цареве, који би носили велике златне круне и имали би гарду и жандармерију, покоравали би и тукли би се са суседима, а по мом убеђењу народне тежње неиду заједно са патријотизмом с тога, што народност неиде увек уз господарство. пример нам је у том Америка и Швајцарска.

Патријотизам је приврженост отачбини политичној, приврженост својој независности и слободи. Народне тежње не треба мешати са оним тежњама које одводе децентрализацију, и које се често међу собом мешају. Тежња пределној самоуправи опажа се не само таме, где та самоуправа може бити од асне пределној народности (на пр. тежња код бугара да живе самостално), но и таме где без икаква питања народности желе да се избаве од бирократска таторства. Сасвим је дакле очевидно, да тежња децентрализацији независна од тежње народности. И по том ако Срби и Бугари желе да подигну свој народ, и да то буде, ако и држе да је нужно по њиовом мишљењу дати да се народ образује на свом рођеном језику, или да покаже исторично право своје народности, то се од туд никакако не да закључити, да те две народности немогу бити једно политичко тело. Живе Швајцари и живе срећно. Из свега тога следеће, да Срби и Бугари могу живити под једном владом а сваки народ да има своју унутарњу самоуправу.

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

† У Карловцу 1. марта. — Познато вам је, да је 24. пр. м. у нашој земљи цар. Значење овога пута вели се да је усљед поравнања „поштевога“? Данас у пол доветог сахата ујутру дође железница из Загреба и амо, па ево ћу вам о том коју написати и што је важније јавити. Будући се за долазак овај знало нешто раније, то су чињене припреме по граду и вању у Крајини — и у обће рећи за ово мјесто доста је — а на трошкове гледајући и преврше учињено. — Куће су ископане биле тробојницима хрватским вјенцима, саговима и већ као што се то ради. Српске заставе врло су рједке биле, па ни онђе, же баш требало да су се видиле, није их било. Мађарске заставе није ни једне било! — Као што реко у пола 8 сати стиже цар обучен у

нички од нас одпали, па зато нећемо баш за њима криве сузе лати, јер са њима немо ништа изгубили, а баш неби много ни имали но још смо им захвални што су нам још доста зарана им дволичне образине са правот имлика скинули те сад бар познадоше — оне који су свој народ изневерли, да би се додворили туђинцима.

Четири Србина гласаше туђину, али ништа, преболећемо их, залечићеду нам се ране које нам они невернички зададоше! — Оној троици и нечудимо се јер они небејаху од постанка добри Срби! — али оном четвртм Г. М. Р. син србског свећеника, који је сваком приликом на сва уста викао како је он је он ваљан Србин, а сад у овом одсудном часу издаде нас као Вук Бранковић честитог кнеза на косову! — но питајмо, је ли он радио по свом уверењу, или се дао заносити онима, који гледе сваком приликом да нам у Угарској име сатру, и којима се он ово последње време у наручја бадио! — на ово он јавно вели: „да се сваки по свом уверењу влада.“ — На тај начин ваљда тиме хоће да оправда онај глас кога је покљонио оном човеку који међу нама нема поверења, и који по свом народном нагону србске жеље ни слушати неће а камо ли их заступати.

На чему се то његово уверење онда оснива? — Знам да нам на то неби умео сличан одговор пронаћи, али нека га бар је са тим показао да је све оно истина, што се о њему гласала после године 1848 после падења Србобрана! грдна је греота свој народ изневерити! тешко оном, на кога падну клетве и сузе једнога целог народа! —

Али има Србин још врли синова, та нијесмо ни ми баш остављена сирочад — има

одору генералску у пратњи Бана Рауха, грофа Андрашија, министра Фестетића и Беденовића, и још више свите. Штега што је време врло неугодно било због кише, која је цела је доста било и учињено је од Карловца све што се учинити дало. Него вас ће занимати свакојако више него све параде како су мађарски министри прошли у Карловцу. А ви дакле за сад само у кратко ово чујте: За време бављења царева код војске чекалско нас неколико у овдашњој генералској док се не поврати, те да му се представимо; и ту нам паде срећа у дво виђети се са Баном „цивилним“ и министрима. Најважнији разговор повео је наш родољубиви и већ са свега патријотизма познати прото Беговић са грофом Андрашијом. Жао ми је што нисам ево прибрао, али колико сам могао у крају чути разумјети (немецкије разговор вођен), њиов разговор био је баш озбиљан. — Говорило се ту о закону о народностима, о нашој црквеној аутономији, о Милетићу, Владимиру, Каравану, о српском позоритету, па боге и о повосадеком комесару Асту, о језику службеном и равноправности народној по начелу не аристократско-феудалном; него по бегејем праву. Господин Беговић баш је министра објавио јукићу, тако да је овај на мјестима срамена слегао и разлог Бегов. одобравао. Тај је Милетић грофу три у оку, он је код њега као што се Андраши изразио: „фантаст“ и „да је велика несрећа по народ наш, што њвјерује и држи уз Милетића.“ Ово је г. Беговић особито ватрено бранио и одбио рекавши: да ми не мисли право о Милетићу и да Милетић заступа идеју српског народа, (хвала Богу, то заступа велика већина Србаља, сваки даном већа — скоро сви, осим неколицине изрода и саможиваца. То ће миаије бити чути Мађару, кон држи да поред мађарског неможе бити други народ? У). да он велико повјерење у народу ужива у свима крајевима српства. — г. Беговић опоменуо је минис. да он те ствари свестрано проучи и да не оснива разлоге своје на деунијацијама којекаких командара. У обште разговор је био озбиљан и Андрашија добро је познато шта му је г. Беговић говорио.

Оволако само на брзу руку, а како нас је више било при том разговору, сва је прилика да ће те подпуно дознати све што је било. — Андрашија бијаше у почетку ушпртљиво, те у надимању своме посрну на „Војводовину“; но то је мајсторски прирано, као гођ и „многа писма“ на која се мишис позиваље. Рече му прота на то: „Била војводовина жупанија, или ако водите ви грофе, баш Јазин и Куман — мени до назива није стало; али оне се српском народу гаранције за своју политичну народност, која се богме не да више стрпати у цркву! А што се тиче писама на која се позивате, та су пакосна (boßhaft), и да зблија у њима има снаге, њи би влада ваша судом уоптрбила против „сморлога“ Милетића, који је у осталом добар био, кад је „унију“ заговарао. — Баш су така писма ила Обреновићу (кога велите да бранити морате) а ти исти су људи писали прокламације против српског кнеза!... — Ваша писма г. министре, на која се позивате пакосна су још понављам једанпут, и служе само да високу

нас још много којима у срцу љубав к роду свом пламеном гори, који са светим одушевљењем хите к узвишеној цели наше народности.

Ево их глас, да се приклањају уз кроташи барјак! — како дивно изгледају у том светлом заносу, како само љубе народност своју! та сваки у грудма носи по два срца, сви ти једним дахом дишу, и сва та бујна срца само за народ свој куцају! нема ти ту себичности ни славољубља — то је за њи ништаво и подло, јер их греје тврда вера та узвишена зрака божје благодати! —

Петреба да спомињем крвало поље косово — неморам рећати Косовске јунаке што изгинуше бранећи своју драгу веру и народност, неморам старе наше славе рећати те да тиме пробудим љубав к роду свом — погледајте на те соколове што уз крсташ барјак стоје, зар несу то ускрели јунаци са поља косова? — зар у њима невидите дух Милоша и Марка де нам се у правом облику са најјаснијим бојама узроти појављује — па зар вам се Срби при том појаву нестезивавају груди од милина а у њима зар нам срце не закуца брже видећи косовске јунаке да нам усренуше! — па ипак не нађе у средини нашој издајника —

Ми немогосмо продрети, то смо ми видели још пре избора, пописе гласова јасно нам је показао да ће они победу одржати јер све се живо подигло противу нас! Само нас то тешило што смо мислили да неће сви нагласати доћи, ал ту смо се преварили јер валда ни један Мађар, Шваба и Чинутин не беше остао. —

Пали смо ал нисмо зато и пропали бар смо показали Мађарима да свести имамо, да нисмо баш тако ништави као што они мисли-

владу Угарску заведу (verbliffen) . . . (оба говорника пуше цигаре, дим сукће густ. —) Баи Раух слуша разговор из прикраја и мргоди му се чело врло. Он је ваља мислио, да ће у Карловцу наћи саме пришпелце, али се врло преварио, јер већ ладнокрвније није могао пријети бити. И он и Авраши излазили су и наметали се народу, али нико ни „гварауз“ ни једно живо не добише! —

Цар је походио овдашње школе, читаоницу же се је уписао у чланове на особитом за то у нарво спрежњеном листу од пергамента. После подне походио је српску цркву и држано је кратко „благодареније.“ У опште цар је изгледао врло задовољан.

Имам још много; али други пут даље. —

△ Београд 6. марта. Манија која је заробењем акционих друштва последње време Беч и Пешту овлада као да се хоће и у нашу престолницу да спусти, тако се бар по неким знацима кои се ових дана овде показаше судити може. Наиме тако звана „Франко мађарска банка“ која и сама још на нејаки детињи ногу стои, јер се још ни сама устроила није, учини томе почетак и посла овамо свога пуномоћника неког Јевреина да овде под именом „српско-народна банка“ трговачку банку са основним капиталом од 400 хиљада дуката заведе, која би с њом у свези стајала и код које би она половином капитала учествовала, али над којом би она зато опет од чести управу имала.

Госп. Калај кога дипломатске одношаје из „Пранске Кореспонденције“ довољно познајете показати и овом приликом да свој задатак свагда схватити уме; са особитом финошћом дочека он реченог пуномоћника (за коим је мимогред нека буде речено млади барон Ватман пуковник аустријског генерал штаба у миру (?) два дана доцније у истој посуди?! овамо дошао, човек кој о трговини ни поима нема!) прихвати се посла и приближи овдашњем трговачком свету као што се досад ни један стран заступник приближио није. Најважнију улогу даде он досадашњем председнику наших великих скупиштина — на који начин незнам — и његов рачун небијаше без основа, јер овоме пође за руком те нађе неколико овдашњи трговаца кои од странца учлиени предлог усвоише и за неколико сахата више уписао, него што је требало.

Ово је заиста појав коме се нико надао неби у толико мање што је пре две године сам покојни кнез Михајило ту мисао покренуо био, да се овде трговачка банка заведе и преко свега тога, што је сам на оснивање исте 20 хиљада дуката уписао био, опет ништа учинити није могао. Али наравно, кнез Михајило имао је оснивањем банке сасвим другу намеру, он је желео да имамо завод кои би наш сопствен, независан био, и кои би тај задатак имао, да нашој земаљској трговини од помоћи буде, зато и није оснивачима обрцао што би јим шарлатани обрели.

Основатељи садашње банке имају сасвим другу намеру, они се држе више сопственог интереса, њима је преповедано како су последње време многи трговци у Бечу и Пешти при оснивању акционих друштва на неку руку до великих капитала дошли, па угледавши се на ове и надајући се, да ће грабеж на акције

Победили су нас ал та их победа заиста скупо стаје, приваљују силне новчане и моралне жртве — готово су се изпрели.

Ми смо пали тоје истина, ал смо барем са светлим јуначким образом пали, сваку смо стопу догод смо могли храбро бранили. —

Пали смо као што пада из заседе погођени јунак кад му преваром обе руке сакрхају — ал ко соко тица кад му душмани из потаје крила обломи — ал сачувамо светлост нашега образа, некаља смо га ни једним додиром издајничка помисла. Па зато поносно можемо главе дићи, јер што радисмо беше за сваког право и поштено — а што немогосмо продрети нек не мисле Мађари да су нам са тим абрисали име у угарској јер ми несмо ништа друго изгубили до то што нас неће на том земаљском сабору онај човек заступати који ужива у пуној мери наше поверење, и њима беше до тога стало, али се тога већма страшише него ичега другог, та они јавно говореше да пристају уз сваког другог србина само уз Милетића не, јер добро знају шта Милетић вреди. Ал он ће бранити нашу општу народну цел ма он де изабран бије, а ако баш нигде и небуде изабран, те небуде могао права наша у угарском сабору бранити; браниће их пред целим изображеним народом, опет ће се зато његов глас орити у обрачу наших права, те ће се чути и у најдаљнијем кутићу изображене Европе.

Нек не мисле Мађари да Срби немају свети, прошлоје давно оно зло доба кад су Срби оно чинили што су тели Мађари — прошлоје доба спавају — порастаће же ду обломљена крила на соколу завидаше се рана болана јунака, подиће се Србин славно као што је славно и пао. Д—ћа.

и овде бити, разграбише за неколико сахата све акције по свој прилици у тој намери да их после кратког времена кад јим франко-мађарска банка на бечкој или пештанској бурзи ма каквом мајсторијом већу вредност прибави, нашим осталим суграђанима, кои о овим стварима ни поима немају, по скупе новце у руке уклопе.

Истина да народни економи доказују, да је по ону земљу добро, у коју се страни капитал доноси, али ми би рекли, да није свагда баш тако. Најбољи доказ имадосмо при оснивању тако званог бечког кредитанштала. Овај завод оснивали су највише Французи њиховим капиталима, све швугтске новине трубише онда да је по аустријској царевину сретно време настало, јер поверење у њу по страним државама влада о чему донашање страног новца најбољи доказ даје. По колико је ово сретно време трајало? Врло мало; Французи употребисше лепо мњење које речени завод кроз новине задоби, те дотераше њиховом вештином акције истог завода на бечкој бурзи до такве вредности, кокову никад заслуживале нису, па продадоше њихове акције бечлијама по скупу цену и извукосе за њи из Аустрије двапут више новаца него што судонели. А шта оста бечлијама? то смо видели — самоубиства!

Оћемо ли да таково што и код нас буде? боим се да лако може бити. Оћемо ли да лепо поверење које наши трговци сад на страни уживају нестане? а то ће бити ако се у шпекулацију са акцијама упусте.

Ја мислим да нико коме доле благостање наше земље на срцу лежи, оваково што желити неће. А да тога небуде има лека. Ево га. Кад неколико трговаца могу на оснивање банке 200 хиљада дуката дати, заведемо сами банку која ће наша својна и независна бити, и која ће чисто тај задатак имати да нашој земаљској трговини од помоћи буде. Желимо политичну самосталност, ослободимо се дакле туђег тугорства и у трговини овој важној членици државних установа. Да би наша банка својој задаћи подпуно одговорити могла, пустимо нека сваки кои год хоће у целој земљи при оснивању учествује, јер она мора имати своје филијале по знатним местима као: Шабцу, Смедереву, Крагујевцу, Јагодини, Неготини и т. д. дакле треба да у свакоме од ових места неколико ваљаних акционара има, који би са филијалом рукавати могли. Надам се да ће мн суграђани ове моје искрене речи срцу примити, те се окачути за туђинцем ићи и живо прионути око тога, да што пре чисто српску народну банку заведемо, па ако нам употреба какове свезе, стоје нам све банке Европе на услузи, и неморамо се једне везати, а још мање под туђинску управу ставити.

Из Босне 1. марта. „Цвјетник“ да не речем „Сирадник“ као што га на просто Бошњаци зову, брат отрцане „Босне“, чедо Османпаше, гласоноша риветких отчних дјела, трубељика турске просвјете у бр. 9, донесе нам двије жарке луче из сјенка подумјесеца.

Прва луча родила се у Сарајеву и овако толиким зра има подријења озебла срца: „хрватске и српске новине бљују отровни јед ниске зависти против босанског сунца, данце цареве, душе трговачке, змије Богданове, што за собом златне путеве оставља, челичног стуба, који подупирући златни престо, не може угонити бјеснилу вулканских спова, која се упишу да уздрмају златни престо, ког је Алах Оркану у прђију дао.“

Друга је луча из Сиска пала у колибу бисерног сјемепа. Та нам правду турску са звјездама написану на свјетлости изгледа. Даље вели: „реформе се уводе: свјетлост долази полагано, ако би Илминтак на један мах пао, народ би очи изгубио, земља би се запалила, страшни би суд пријеко настао, и сунчев stroj прије суђења часа сурава би се у безданку. Ровачи који крсти праскају напирјући се да преврну необориви престо, нису то вјерне слуге синова пророкових, то су паклени дуси, прекосавски странци, Балије или завистници рајиног раја. Они би ме хтјели да у мутној води златну рибу улове, мирну земљу да у немир ставе, да невини народ ускумешају, пак да му сабор и скупштина законе намеће, а без тога ми смо вазда били и још можемо бити. Зашто да народ смућујемо? Нека фурије бјесне колико оће, ништа нам учинити неће.“

Дјецо мухамедова и сретна раја! не бојте се ђурског масла, још ова земља спава на уху нашег вола, педао Бог, да му се на рог наслови, онда је часом готов страшни суд, али по нашим ђиталима још неће во шкелцнути; право, остарио је, давно би морао лећи, али још ушима стрже, јер га влађа јунак подупиру, да нелегне, да се свијет не преврне, да раји јаснија свјетлост очи не засијени, па ко би ту неврећу прежалио, да раја пенадно ослијепи, кад може с очима у мраку мирно сјетети, гола и боса Турчину служити, а мријети да не чека тешке старости.“

На високу мудролију „Цвјетникову“ неке ћемо мале примјетбе учинити. Ако смо случајно изгубили народну слободу, а с њом свако добро,

којим се људи хране, те с тога надосмо на најнижи степен изображења, опет несмајемо зајетити да имамо толико раборитости да можемо без страног утицаја разликовати свјетлост од таме, човјештво од нечовјештва. Признајемо, да имамо особите потребе од научних и свестрано — изображених мужева, па околн боли, али не можемо чекати, нит смо кад чекали, да нам дођу странци објелодањивати нечовјечна дјела, што их у скромним колибицама од крвопија Турака трпимо, голи, гладни и мучени, ни криви ни дужни. То смо вазда сами чинили и морамо чинити док нас несретни Турци на миру не оставе, или док не добијемо златну слободу, коју смо изгубили па пустом Косову. Каквим образом влада турска своја црна дјела за туђа леђа прикрља? Ко ће јој вјеровати, да су Турци кад били људи, или да могу бити под магловитим Алкораном?

Наши јади и муке небеса проламају, а „Цвјетник“ вели, да су то нитриге славенске (!) На сриједу, Мујо, равноправност и једнакост вјере и народности; обезбједи нам живот, част и имање; дај слободу штампе, пак ћеш се о-свједочити, да је било рје, која се знала јадиковати на несретну сауду, што је снађе под азијатском разузданости, кад неможе учинити оно што би за Турчина било.

Кад Турчин коме каже да је нитригант (музевир) или што слично томе, Бога ми се онда зна ко је честит човјек. Слава Богу! Кад разглашени Турци славенске народе тако славе, онда смо сасвим на чисто, да ћемо с њима скоро имати озбиљна рачуна, за нас сретна, ако Бог да!

У Панчеву 4. марта. Има већ 3 недеље, како се овде бави неки талијанац који неку диплому има, која као што воле сведочи, да исти само зубе валити може и то у присуству једног лекара. Тај исти талијанац прогласио се за лекара и почео је јавно на тржишту продавати неки балзам, с којим се као што његов оглас без подписа икаквог свака болест излечити даде. Наш честити физикус предложи је био полицији да му стане напут у његовом шарлатанству, да неби свет вароа, почем се исти није легитимовати могао, да је лекар и да му је балзам лековит. Ту је представку учинио наш физикус као што смо извештени нашој полицији још одма после доласка тога талијанца. Само се сад чудимо, како да још то лице овде у једној мањој гостионици свој посао терати може, коме јатомнице иде наш простији свет а по гдекоји и од бољег реда да редом преварени буду; те да кукаду за оном форинтом што за ону филијалу „чудноватог балзама“ издаше, кад се увере да су преварени. Чујемо да је и у Земљу био и да га је власт уклонила, да неvara свет. Зар не треба свуда једнако да врше власти своју дужност? Ми држимо да је наша дужност била ово у нашем поштованом листу јавити, да се народу очи отворе и да га опоменемо, да се чува од такви шарлатана, који „чудновате лекове“ јавно на тржишту продају. Свештеници наши треба да народ упуте где ће помоћи наћи, а не да последњу своју пару о којом му се заложити треба, изда на балземе који му ништа користити немогу. Ми се надамо да ће наши свештеници кад ово разумели буду, сачувати моћи да кад се у другом којем месту тај Талијанац или тиме подобан појави, да се наш народ сачува, да не баца новце за ништа, и да се не да варати. —

Један Панчевац.

Будим. 25. број „Заставе“ донио је један допис из Будима, у ком се на нас Србе који у сент-андрејском срезу живимо, напада. — Г. ? пита зашто нисмо Србина за посланика на угарски сабор кандидовали, кад би с њиме и продрети могли — понда одговара место нас, да немамо свети и да држимо с оном странком „која више плати“ — Читајући то намеће нам се мисао, да гт. дописнику није толико до тога стало, да публику о стању ствари извести и у нами свест биди (није на њега чекала) већ само примером да покаже, да он после великог ваљена и грдити уме, па ма и без узрока. — Да смо имали изгледа с нашим кандидатом и продрети, то би с њиме сигурно и на среду ступили били, а ко зна да између 4657 уписаних ни 700 српски гласова нема и како владини странка с хиљадама кортепује, тај ће лако увидити да смо с нашим поступком баш народној ствари нешто допринели, јер смо тиме левичинском кандидату избор осигурали. — Да је то тако и да недржимо с оном странком која више плаћа може се г. дописник при гласању уверити; јер изузимајући неколико харканиних кортеша њиових дужника и сродника као и већину свештенства, која наравски на преузвишени миг пази — сви смо на левој страни и зар кривица неких особа на нас свију да падне? — Оволико засад као одговор господињу? буде ли пак за наше оправдање нужно споменућемо и средства, која је противна странка против нас употребљавала.

Б. . . Из горње краине 2. марта. Ма ја мислих, будућ суд Карађорђевићев, тко је вјера, тко ли је невјера показа и тако хуђе и подле образине, које су одличне и миле нам српске родољубе опрнити хтјели, српском роду јасно одкри, — да ће се ти блудни и јадни дружи већ један пут злобени опадања оканити и на бољу стању ступити — али се ово превари. — Нема само назаднак у Новом Саду, него се ово и у крајини жалосна им мајка појављују и врле нам родољубе пред светом црне и ружке; али се уздам да им тај злосретни посао за руком поћи неће; јербо се и у крајини већ Србин освестио, и мили род и пријатеље народа од изрода распознаје. А у обће злато лако непотамши, тако и живо и постојано родољубје код Србства увјек ће сјајно остати; а напротив упуљвци и улзизне, брзо се познају и свако уважање код народа изгубе. Повод ми овом даде у броју нашег штованог листа од 28. феб. отворено писмо пречасног господина проте карловачког „Николе Беговића.“ О! низке душе и изроде невољни, каквим образом, таке људе опадају и у грозни топчидерски догађај улплетати можете?! Дочим је и сам брат Владимир и Каравелов сасвим невин 7. мјесеци у тавници сједио; што суд у Пешти изрече а „Застава“ објелодани.

Судом се Карађорђевића ето мајдан (ковница) бунтовни списа изнађе. Је ли мајдан „Застава“ била? За цело није. „Застава“ оста чиста и још већу славу стече; а другче богме могуће и није било; „та мјесец не хаје, кад на њег и бјесно свето лаје!“! А одакле се питам ја вас г. С. Б. и најмања сумња на пречасног господ. проту Беговића имати може? А те нема!! Заста нема, нити ће је игад бити; то ви г. С. Б. и сами знате, али можда ваша црна и не поштена опадања камо другде циљају; „будућност ће ове одкрити а врази ће се постидити.“

Дакле г. С. Б. тога се шупљег посла маните и врле нам родољубе у миру пустите, иначе се други пут на неколико крудни бесједа приправте, које вап ц. к. характер лако прогутати моћи неће.

Угарска.

(Избори на угарски сабор). До 9. марта изабрани осми онах, што у последње броју напоменуто следећи посланици: У Нирбатору Калаји левица, у Орцидорфеу Ошоу, у Толни Бела Перцел, Густан, Кап и Јаков Раникер за Сибињ сва четворица десница. У малом Бечкереку Сава Вуковић левица, у Чонграду Едер, левица, у Сококу Фејер лева, у Вацу Драгочи лева, у Сегедину влад. Хорват у горњој вароши, а у дољој Лудвиг, у Кележд. срезу Перцел Ст. лева, у Пакианском ср. Сеицеји, у Ст. Лискејек, ср. Сакачи, у Банском ср. Крајчик дес. у Цирском ср. Ст. Авош дес. у Сољошком округу дес. Бетег Кл. и гроф Алек. Беглен, у Темшишком округу, у Гутенбурском срезу Леополд, Јаничари у Рекашком. Георг Ивачковић у Чаковачком и Лад. Рот у Новом Араду. Сви десници. У Шиклошском ср. С. Вајда лева, у Хеђатском ср. Шишковић, у Ст. Леринском ср. Франц Коштут, у Печкар. Вагардељу Виргил Силађи ср. л. у Жапошвару, Лудвиг Коштут, у Арадској жупан. у Саниг Анском срезу Сиг. Бохус, у Виш-Јенском ромаски свешт. Роман оба дес. у Рајванском срезу роман Лазар Јоанков левајар, у Стољном Београду Јулиус Шварц, кр. лева, у Мохачу (Барања) Ел. Хензлман кр. левица, у Ешанском срезу Теодор Матковић лева, у Фаледешком срезу Алек. Алиши лева, у Матесалкашском ср. велики судак гроф. М. Ваји, у Петервардинском ср. барон Ал. Арпа лева, у Бачком срезу Ал. Чанади кр. левица, у Уграчком Ал. Фаркаш левица, у Вихачком Ал. Гашир лева, у Абонји (Хевеш) Бела Маријани и у Гедеји Бенцики Ед. левајари, у Вацу Ар. проф. Јос. Шошош. у Неутранској жуп. Сунав, Буван Каји, Очкаји, Турешаји, Броџани, у Крашошкој жуп. Ј. Јовановић (Бокшан) Густав Грешенштајн (Оравица), у Тренчинској жуп. К. Силваји, Ернст Урбановски, у Арварској жуп. Радвански К. у Весприм. гроф Ем. Зичи, у Алшо-Кубињу Смеслак, у Бачкој барон Рудић, у Чоридорфе. срезу Зичи-Ферари. Сви десничари.

Од левице у Вихачкој жуп. П. Мориц, (Десе), барон Шимон Салонта, Суноф, Алек. Роман (Чече), у Кечкем. срезу Ник. Кши. (у Сакши) Вин. Бабеш и Аурел Манију, у Сигетварском ср. бар. А. Медњански, Емерих Кебос. П. Њара (Раџе.) А. Салади (Халаш) Канут Кенде (Сатмар) Сигм. Поповић (у Вутињском ср.) Сатмари (у Нах-Араду), Саркези (у Силер. ср.) Сви левајари.

Даље од деснице. Ед. Сеицеји у (Паки-Фелдвар.) Барон Војанер (у Комјат.) гроф Зали (у Елест.) У Дрдав. ср.) П. Тереји, у Бачкој у Рјачишком ср. Шошош, (у ср. Ритберг.) Недекли. Ег. Сентпали, (срез Холм.) Ладислав Ковач (ср. Пата), Карлсбург, Габ. Кемеши и Дан. Терек. Сви од дес.

Од левице (у Бачкој срез Ходшаг), Громов, (у Бачкој срез Анатви.) Ст. Кирти (срез Монор) Гроф Бела Беглевић (Дунавече) Ник. Јанковић, (Золени.) А. Влад (Роман). (у Надуд. ср.) Молиар Ан. (у Богдан.) Игњ. Шошоши, у Шошош, Харват. (у Кули) П. Јамбор. (у Кен. ср.) Занеши, (у Тиса Абад.) П. Секи, (у Чур. ср.) Сретер.

Од деснице (у Неутранском срезу) изабран Ј. Куба, (у Рајецком срезу) Витулај. (у Ваконом срезу) Ф. Вај. (у Нах-Бтви) Штол. (у Сатмарском ср.) Ворос и Деген-Елд. (у Ризенбургу) Јанковач, (у Бихару) Петар Клобусици. (у Кешигбергу) Халдровић.

Од левице (у Сатмар.) Домахији и Ваји. (у Саболч) Пилиши. (у Ленделног) Клементис. (у Таберс. ср.) Аристид Мађуш. (у стгрој Кањижи у Бачкој) Јуд. Јанковић. (у Клајенбургу) изабрани су Орбай и Вајнес од левице, а мањитар Мико и др. Сабо од деснице.

Свега дакле избора који су до 9. марта „Пест-

Дојду познати било је 254. Од ових су 144 десничари, а 112 левајари. Више је дакле данас десничара у 32 посланика.

СЛАВЕНСКЕ ВЕМЉЕ.

СРБИЈА. Његова светлост кнез прнорог и, нарочито је саопштити, телеграмом од 27. пр. мес. виококо: Намесништву кнежеског достојанства, да му се поредица уздвојица једном ћерком.

Јављајући Намесништву кнежеског достојанства ову радосну вест, изјавио је кнез Никола у једно својој жељу, да би оно на ту фамилијарну свечаност послало свога вастуника.

ГГ. Намесници кнежеског достојанства, одзивајући се изјављеној жељи Њег. Светлости кнеза Николе, изволели су одредити на ту жељ г. Филипа Христића, члана државног савета, који се 4. марта пренуо на пут, да би могао стиги на Цетиње до 15. ов. мес. када ће се прштење светковати.

(Из „Срп. нов.“)

БОСНА. Из Бијељине (у Босни,) пишу „Јединству“ како се догодило, да се нашао један човек удављен на путу, а одмах други дан опет један: на кад је дошао неки хирург да га прегледа, а он је казао, да је од своје природне смрти умро, — макар да је очигледно да су обадва поменути човека насилном смрћу уморени, т. ј. удављени су. После неколико дана на путу од Бијељине у село Ђ. нападну два Турчина на једног старца да га убију, но он имајући срећом скеру у рукама удари њоме једнога од њих у руку и побегне, те се тако од извесне смрти избави.

Чешка.

О чешким стварима пише „Интернационал“ овако: Угарски, већ, неће ништа покушати да се одцепи од аустријске монархије, на ма шта радила левица у скупштини. Зна то Бизмарк врло добро, а пруским се шлеткама иде само на то, да се одклони најва од два лагуна, које Бизмарк копа тамо где је земљиште годније. И ако се Аустрија нема чега бојати од Угарске, ипак се не може рећи да је од свију страна сигурна. Слабе су пруске шлетке у Угарској, а ма су опасне у Чешкој и Галицији. Кад су Пруси били у Прагу за време немачког рата, онда су надали ову прокламацију „славној краљевини чешкој.“ Бизмарк се латио тога истог ваната што се може ласкати према Чесима. План му је готов. Да не би Русија наследила или отела што год од Аустрије, начиниће Чешку самосталном државом. А да би исклонио краља саског Јована да се не сдружи с Аустријом, којој се он прилања, и да би га приволоо да уступи своју земљу Пруској, да ће му круну Већислава Зар није краљевска породица у Саској једна од последњих словенских фамилија, које су ту владале? Зар не пронађемо краљ Јован од Борја Подјебрада, коме је усомнена остала тако дична код чешког народа? Сад је све свршено у двору дражњанском. Може бити и уговор је закључен. Нека буде рата, на ако се Аустрија не реши да уступи нешто Чесима, онда ће Чешка позвати непријатеља у град и оно ће се извршити што је Бизмарк закључио.

Бизмарк се слабо обави на средства, којима ће привући Галицију на своју страну. У Берлину су добро израчунали, како не ће по Пруску добро бити, да се границе њене додирају непосредно с Русијом. Сав је још један корак одакле до намере, да се подигне Пољска као пресграда између немачке и словенске народности. Пруска ће истина морати вратити Познањску, па може бити и Данциг, но тај губитак не ће ни осетити, кад добије Саску и немачке вемље од Аустрије. Обновљена Пољска, коју ће састанљати Познањска, Галиција и руска Пољска, не ће бити доста јавна те не ће сметати усредсређеној Немачкој у рукама холендлерским, а биће најјаснија заштита против севернога дијана. Ако бечка влада не испуни Галицијана жеље, онда ће Бизмарк угушити првосот пољску према присталицама Муравијевским и убедити Пољску како им искрено жељи добра, на кад до боја дође. Пољаци ће прећи свијестом Прусија, као што су Мађари радили после битке савоске (код краљева града). — На послетку саветује новине „Интернационал“ грофу Бајсту, да што пре задовољи Чехе и Пољаци, да не буде доцнији последице. Аустрија се оканила централнава; тај јој јекорак донео спасења, па за то нека учини и други корак у том правцу.

Нови Саду 11. марта. У Ст. Бечеју била је 1. 2. и 3. марта скупштина дистриктска, у којој се о поравњању између крунског ерара и дистрикта у погледу земаља регалија и други добра саветовало. Ерар је заступао г. Киш, виши званичник у мин. финансије. Ерар је искао 1,330.000 фр. а. вр. за одкуп земаља, регалија и неки зданија; дистрикт је давао 1,100.000 фр. Напоследку дође телеграфско одобрење, да се за 1,300.000 фр. поравнање закључити може, и у суботу 8. марта била је опет дистриктска скупштина, у којој се имало поравнање подписати. Да се одени то поравнање, ваља знати да је дистрикт до покрета од год. 1848 за те земље и регалије год. 64.000 фр. ср. давао, да је ерар и после покрета непрестано ту годишњу суму, и интерес на њу искао, што је дистрикт, с тим одбијао, да је дистриктски одношај према крунском властелинству био подобан урбарском да се дакле нема сам особно изкупљивати; сад и те рестанције, и нека предокретска рестанција од неки 29.000 фор. бришу се, и за горњу суму од 1,300,000 фор. исплаћују се сва права, која је ерар мислио да има у погледу земаља, ритова, регалија, и само право пецива нива прелази на дистрикт, но ово ће имати још и сабор потврдити, шта више кат. цркве, и црквена зданија која је ерар као патриот сградио, и издржавао, прелазе на кат. општине у горњој цели; но како су с патриотом и дужности скопчане, то ће се Срби

отрадити противу тога, да терети патроната спадну на дистрикт или поједине политичне општине дистрикта, но или да ове кат. општине изразно на се приме, или да се у опште јасно изрече, да дистрикт не прима на себе терета патроната кат. цркве. Као што нам кажу они кои одношаје познају, цена је горња умерена. Ето Вел. Кишинском дистрикту доказа, да Бачком дистрикту није шкодило, што су и Срби и Мађари на опозицији, шта више да је је влада баш због тога тражила, и за се задобити покушала, а из тог покушаја изиђе збиља и погодба.

БРАЋИ СРБИМА

у Бачкој, Ванату и остал. Угарској.

Владање и гласање бирача при избору посланика на сабор означаје стање јавног политичног мишлења, његове струје и правца. Пошто је то стање сваком народу сазнати нужно, кои на политичну арену, на политично поље ступа, и хоће свесно да напредује, то умољавамо и овим путем позивамо браћу нашу, г. свештенике, општинске бележнике и остале родољубе, да нам са свију страна где год у Бачкој, Ванату и осталој Угарској Срба има, јаве, на коју су страну Срби гласали, на владину, или народну, и односно опозицијону странку, колико ји је на једној, колико на другој страни било; колико ји је уписани код куће остало, и колико је од прилике још могло уписано бити; с каквом је већином гласова кои посланик и противу колико гласова изабран? —

Да не би више њи једно радили, могу се у сваком месту више њи на ту цел састати, и вужне податке склопити.

Извештаји да се изволе послати или на председника средишњег одбора, или коме је наручије на уредништву „Заставе.“ Из ти извештаја саставиће средишњи одбор преглед нашег јавног стања у том погледу ради знања и будућег владања и разаслати у народ трећом послаником, којом ће рад свој завршити.

У Новом Саду 11. марта 1869.

Средишњи бирачки одбор србски.

Различно.

— У Илоку је једна Српкиња по имену Јула, сунруга Васе Живковића, родила троје деце 30. јан. прштена су 5. феб. и то здравца, па и до данас су још жива. Име им је, Предраг, Ненад и Јелица.

— У Немачкој, у Зербсту родило се једно женско дете са две главе. Кад се његово тело тачније испитало, нашло се, да му се ртечаца дели код првог грудног члана, па одатле почињу два савршено развијена врата и главе; удови су тела прсти и развијени. Још се не зна, да ли има по два дела или по један од сваког органа у грудима. Како, да је дете живело док се није почело рађати, а умрло је чим се при порођају једна глава друге додирнула.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДНИШТВУ „ЗАСТАВЕ.“

Нови Бечеј 11. марта. Највишим одушевљењем изабран јуче др. Свет. Милетић за посланика у Башахиду, противу владина кандидата Далс Видића. Живео!

Кишинда 11. марта. Поред највеће пресије и злоупотребења Милетић у Башахиду изабран са 496 против 447 гласова.

Бечкерек 11. марта. Стратимировић изабран за посланика са 834. гласа, на њега гласаше део Србаља, Мађари и Јевреји Деаковци; Србаља око 600 изостало од бирања; Ђока Димитријевић добио 120. србска гласа. У С. Ђурђу изабран: Грујеско; у Комлошу: Богдан, у Зичидорфу: Данијел; у Хацедлу: Хусар; у Билету: Фрик (или Брик?)

Тук на луб.

Кад сам допис који у „Заставу“ послао и у њему по гдекоју ману појединих људи обилежавао, никад ми намера не беше да дописом мојим коме утриним, него сам само то пред очима имао, да мане — ако могуће буде одклоњене видим, те тако појединим људима, а и целом народу услужним покажем се, због чега дакле лажом послужити се никако хтео, а и смео нисам, јер знадо да би ме народ у лажи уватио и прстом на ме показивао, а знадо и то да се са лагаријама циљ недостизава.

Чудо ми је дакле како смеде судац ердевички г. Јов. Младеновић — који ме добро познаје као човека од истине — изјаву ону у „Застави“ од 28. фебр. о. г. тискати дати.

У приповедке дуге нећу да се упштам, само ћу г. Младеновића да запитам: дал је похара, кад се Ђуре Хаза из Ердевика забрављена и гвозденим шипкама утврђена врата на згради кроз зликовце, обију и тамо налазећи се предмети у вредности од најмање 500 фр. а. в. однесу? Дал је покушај похаре, кад се на кр. пошту у Ердевику навали и поштар у присутности десившег се код њега порезног инспектора из Осека г. Романића, девет пушача на зликовце избади, случај овај

поштапској управи писмено пријави и све ово пред г. Гавром Миладиновићем, Томом Биљчевићем подписаним и другима препроведи?

Да не би г. судца са одговором обтеретио, сам ћу у мјесто њега, на питања горња да одговорим: да је први случај „извршена,“ а други „покушана похара,“ ал уједно опет да га упштам: ко неистине обслодањује, дал дописник „Застави“ под знаком С. или г. судац плем. Младеновић? Но на ово нећу ја нека одговори он.

Због тога што би црног једног пријатеља судчевог још већма оцрнити морао, о момчету, којем је изаслани четник заиста ланцима и тавницом претио, нећу до боље згоде више да дивљим.

О томе како је поштомом стругару једном пушка одузета, како је исти без да се противио, кроз четнике страховито избујан и о силним знаменитим крађама у Ердевику, писат ће други пут дописник под знаком С.

У Ердевику 3. марта 1869.

Сава Петровић
прогоњен бележник.

Омладински рачун

О прилозима и трошковима о другој омладинској скупштини у Београду, 6. августа 1867.

Као што је познато у години 1867. био је у Београду састављен одбор, који је скупио добровољне прилоге и старао се за дочек друге омладинске скупштине. Из ти прилога измирили су трошкови око те скупштине, а што је претекло, остало је на чувању код г. Живка Карабиберовића, бавкера из Београда.

Услед споразумлења са годишњим омладинским одбором г. Карабиберовић с писмом својим од 18. фебр. ове 1869. г. предао је једноме члану одборском тај новчани аманет ваједно са рачунима о трошковима.

По рачунима прилога скупљено је: ГГ. Радиноје Милојковић 1.651 гр. чарш. Дмитрије Матић 940 гр. ч. Јован Крстанић 2.237 г. ч. Сретен Величковић 150 г. ч. М. Местанић 1.710 г. ч. Аврам Јовановић 1.684 г. ч. Живко Карабиберовић 3.364 г. ч. — Свега је дакле скупљено добровољни прилога 11.736 г. ч.

А по рачунима трошкова издато је и то: По рачуну Р. И. 161 г. ч. Ђ. Р. 124 г. ч. К. О. 200 г. ч. В. А. 300 гр. ч. Ђ. М. 72 и по гр. ч. С. Т. 576 гр. ч. Л. К. 390 г. ч. И. Н. 864 г. ч. М. Ђ. 1.212 г. ч. М. М. 94 г. ч. Н. С. 60 г. ч. Р. Ј. 60 г. ч. Г. Б. 60 г. ч. М. М. 200 г. ч. Т. Ш. 48 г. ч. С. Ђ. 40 г. ч. Ј. Ђ. Г. 40 г. ч. В. А. 40 г. ч. Ђ. П. 40 г. ч. Ј. В. 40 г. ч. Ј. М. 80 г. ч. К. Х. Д. Р. 730 г. ч. М. С. 146 и по г. ч. — Свега дакле издато је 5.758 г. ч. И тако је претекло 6.158 г. ч.

На ту суму од дана кад је закључио рачун, т. ј. од 18. септ. 1867. до дана кад је предао одбору т. ј. до 18. фебр. 1869. тако ва 17 месеци г. Карабиберовић додао је пола на сто месечног интереса, што чини 524 г. ч. Обе суме: остатак и интерес уједно износе 6.682 г. ч. или у дукатима ћесарским небушењем — 111 дуката ћес. и 22 г. ч.

И тако је члан одборски на приваницу своју од истог дана а по закључењу и у име одбора примио од г. Карабиберовића сви ти 111 дуката ћес. и 22 г. ч. са речењем рачунима.

После је цела та сума од 111 дук. ћес. и 22 гр. ч. на име годишњег одбора а као капитал фонда целокупне уједињене омладине српске предата на руковање управи фондова у Београду на книту од 25. фебруара 1869. г. Број 2.329, која је са поменути рачунима предата на чување члану одборском, који је и прошле године примио у Београду прилоге и водио рачун омладински.

Годишњи одбор предавајући овај рачун јавности, изјављује захвалност приложницима на дару, а скупштинама прилога и досадањем чувару новца и рачуна на труду.

У Београду 27. фебруара 1869.

Годишњи одбор.

Књижевне вести.

„КАКАВ ЈЕ КО онако му и бива.“

Тако се зове преповедка из народна живота коју сам за народ написао, и на коју овим предплату отварам.

Уздам се дакле у сву браћу учитеље, чиј

понос и достојанство човечије у књизи браћим и ради чега сам од бесне самовоље власника, кои учитеља за роба и права слуту држе, и прогоњен; даље у часно свештенство, чије мање ако сам и нападао чинио сам то из лепе жеље, да тај чин што светлији и узвишенији буде, те стога сам честита свештеника и узео за узор овој књизи; напоследку у родољубива трговце и занатлије, кои су прави фонд народној књизи и најживљи агенти при ширењу народне свести, — у сву ту браћу и посподу уздам се, да неће пожалити труда, да књига ова што више тамо доспе, камо је намењена, и где је као будилац свести и обавештач неужо од преке потребе.

Књига ће изнети до осам штампани табак. Цена јој је 40 новчића.

Предплата се шаље подписаном коме је воља ома или кад буде књига готова per Nachnahme.

У Новом Саду 24. фебр. 1869. год.

Панта Поповић
сарадник код „Заставе“.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 9. марта. Цена рачи је ова: Бан. 83 фр. 3 ф. 60—65, 88 фр. 4 ф. 45—65 н. Шеница пот. 83 фр. 3 ф. 60—75 н. 88 фр. 4 ф. 65—75 н. Шеница бачка 83 фр. 3 ф. 50—65 н. Раж 86 фр. 4 ф. 20—40 н. 80 фр. 2 ф. 80—90 н. Језан 72 фр. 2 ф. 25—70 н. Зоб 50 фр. 1 ф. 70—80 н. Кукуруз 82 фр. 1 ф. 90 н. — 2 ф. Пасуљ 85 фр. 3 ф. 50 н. до 4 ф. Проја 80 фр. 2 ф. 40—60 н.

ОГЛАС.

Продају се једни радови за манифактурски еспап са две теге; ближа условља у Ђурчинском сокаку код С. Шајновића.

42—1—3.

Оглас.

Јован Малешевић адвокат, овим објављује да се своја адвокатска писарница у Будиму у воденој вароши на Мађаш-простору (Wasserstadt Mathias-Platz)

до капучинске цркве у кући под бројем 149. налази, и прима се заступања странака буди у каквим парницама, како оште тако и на страни. Сиромасима на свој трошак прима рађу.

43—1—3.

ОГЛАС.

Ако ко од поштоване публике жели француски и енглески језик теорично и практично да учи, или ако који од гимназијске омладине предавања приватна из гимназијских предмета хоће да слуша као и немачки брвопис (стенографију) нека се обрати уредништву „Заставе“ гди ће умерена условља моћи чути. — И србски и немачки језик учиће.

41—3—3.

Својевољна лицитација.

Кућа на главној пијаци у Новом Саду бр. 42 која је на zgodном месту и двокатна, те је стога годна за књижу и због своје велике авлије од 633 квад. ф. за свако друго подузеће, продаваће се 26. апр. п. р. о. г. пре подне у девет часова на својевољној лицитацији. —

Ближа условља могу се дознати од самог власника те куће у Новом Саду усмено или писмено.

42—3—6.

ДОБРО

КУПУСНО СЕМЕ!

препоручује баштованима и продаоцима Г. Ј. Зега код плаветног грозда у Панчеву на малој пијаци.

44—1—3.

У МЕНИЧАРНИЦИ

АЛЕКСАНДРА ВИШЊЕ

У НОВОМЕ САДУ

у дунавској улици бр. 18—19.

Купују се и продају државни папири, лозови, сребрни и златни новци, купони, акције, разтеретнице и изплаћују се купони, којима за три месеца излази рок.

Дају се новчани предујмови, (Vorschüsse) на папире, на златне и сребрне новце.

Лозова са месечном исплатом, сецовања (Spielgesellschaften) и промеса од свију лозова

40—4.